

KYRKOMÖTET 1938

Av biskop TORSTEN YSANDER, Visby

NÅGON dag medan 1938 års kyrkomöte var samlat, skrev en av Stockholms dagliga tidningar ett vänligt kåseri om dess förhandlingar. Några utanförstående lekmän hade frågat varandra, vad det där kyrkomötet egentligen sysslade med. De blevo informerade och gåvo uttryck åt sin häpnad. Att kyrkans representation behövde överlägga och besluta om lönelagstiftning och boställsförvaltning och klockareinstitution och valförordningar var ju rimligt och begripligt. Men att 60 bildade och moderna människor samlades i riksdagshuset för att syssla med något så ofruktbart och ovidkommande som handbokens liturgiska formulering, det övergick frågarnas höga förstånd. Alla liturgiska formler voro ju ändå lika obegripliga och för lekmännen lika likgiltiga. Kåsören polemiserade saktmodigt och undrade, om det icke möjligen kunde vara så, att när en gång dagens alla modeintressen bleknat och dess ideal blivit löjligt urmodiga, de ord fortfarande skulle leva och bevara sin glans, som kyrkans lärde män nu vägde och med tålmodig möda slipade som dyrbara smycken. Vi få hoppas att kåsören har rätt. Men den massiva okunnighet, som antyddes, i det som rör kyrkans interna ting, är skrämmande. Hos dagens kulturmänniska överträffas hennes olust att tänka endast av hennes oförmåga. Man förfasar sig över barbariet hos andra folk, men upptäcker icke, att man själv representerar samma sekularisering från moral och religion, vars nödvändiga konsekvenser just är reaktionärt barbari.

Sveriges kyrka behöver vara medveten om, att den är en av de få makterna i denna tid, som inifrån bevara det svenska bildningsarbetets och den andliga kulturens kontinuitet. I detta sitt tjänande står den mer än andra i utvecklingens och det framtidsdugligas tjänst. Den får finna sig i att ömsevis bli påropad och nonchalerad. Det goda samvetet har råd att finna sig i andras nycker.

»Till allmänt kyrkomöte sammanträda svenska kyrkans ombud

vart femte år å dag och ort, som Konungen utsätter; Konungen dock obetaget att mötet oftare sammankalla.»

Denna bestämmelse i kyrkomötesförordningens första paragraf betyder icke att kyrkomötet har normal femårsintervall mellan sina ordinarie sessioner. Varje kyrkomöte, som sammankallas, är ett ordinarie sådant. Och mötet inkallas, så ofta Kungl. Maj:t finner föreliggande frågor påkalla dess hörande. Detta år hade Kungl. Maj:t begärt kyrkomötets yttrande över nya förvaltningsbestämmelser rörande s. k. klockarejord samt över utarbetat förslag till ny handbok för svenska kyrkan. Därtill kom en rad mindre frågor, vilka Kungl. Maj:t i sina skrivelser förelagt. Ovissheten om vilka frågor som måste tilläggas kyrkolags karaktär, lägger delvis i Kungl. Maj:ts skön, huru mycket som förelägges kyrkomötet. Den Stadenerska epoken av kyrkoregemente rörde en bestämd tendens att till kyrkomötet hänskjuta så mycket som möjligt, i tydlig avsikt att därmed skapa tradition. Denna är numera avbruten. Statsrådet Engberg lämnar principiellt åt kyrkan att själv avgöra sina trosfrågor men tillfrågar icke i onödan kyrkomötet om förvaltningsärenden. Och dessa kunna stundom inrymma för det kyrkliga arbetet ömtåliga och vitala organisationsfrågor. Av taktiska och politiska skäl har statsrådet Engberg också alltmer inaugurerat seden att först höra riksdagen och, sedan dess beslut redan föreligger, låta kyrkomötet bejaka eller förkasta. Så länge en kyrkominister med kunnighet och positivt intresse värnar det kyrkliga arbetets livsbetingelser, är ingenting att säga om denna parlamentariska metod. Den torde i flera fall länt kyrkan till godo. Under en mindre positivt intresserad kyrkoministers egid kunde denna förhandlingsordning bliva vansklig och ställa kyrkomötets mod till ärligt veto på prov.

Om man nu, trots Svenska Dagbladets pessimism, får räkna kyrkohandboken till frågor av allmänt intresse, hade kyrkomötet i övrigt sitt allmänintressanta arbete knutet till en rad vid mötet väckta motioner. Dit hörde tvenne av biskop Bohlin framburna förslag om upphävande av den för de nordligaste stiftens gemensamma ansökningsrätten, samt om borttagande av prästval vid de tillfällen (s. k. tredjegångstillsättningar), då Kungl. Maj:t äger att med fri hänsyn till valutslaget utnämna innehavare till beställningen. Av viss betydelse var också biskop Andræs motion om revision av nu gällande evangeliebok.

Kyrkomötets lekmannarepresentanter visade också stort in-

tresse för en grupp motioner, vilka begärde mer eller mindre radikal omläggning av prästutbildningen. Bland motionerna samlade dock utan jämförelse det Björkquistska förslaget om inrättande av ny kvinnlig tjänst i kyrkan den största uppmärksamheten.

STIFTSBAND.

När Härnösands stift delades och Luleå stift utbröts, bestämdes, att prästerna i dessa båda nordliga stift skulle äga rätt att söka ordinarie tjänster i båda nordstiften, oavsett för vilketdera stift vederbörande blivit prästvigd. Denna anordning har hittills bestått. Härnösands domkapitel med dess biskop i spetsen påtalade nu detta arrangement. Det medförde olägenheter för stiftsledningen, som aldrig i förväg kunde fixera, hur många prästkandidater som borde vigas. Under året kunde från nordmarken komma tillskott vid ansökan till prästerlig tjänst i Ångermanland. Och plötsligen kunde stiftsledningen se sig ställd i svårigheter att med missiv draga försorg om sina e. o. präster. Osäkerhetsmomentet med sjukdom och dödsfall var stort nog utan att denna anordning borde tillåtas att förvärpa tillståndet. Från stiftets lekmanhåll omvitnades att även församlingarna kände sig otillfredsställda, då alla rum å ett förslag kunde beläggas av för menigheten helt okända prästmän från grannstiftet.

Under debatten framskyntade ännu några motiv. Lokalpatriotismen levde stark i Ångermanland, Jämtland och Medelpad. Man höll rätt på sina egna och höll ihop med sina egna. Att tvångsvis taga emot själavård av en polcirkelspräst synes menigheterna i Härnösands stift som ett äventyr. Lokalkänslan är möjligen stark också i domkapitlet. Man känner sig kränkt i sin värdighet att icke ha exakt lika möjligheter och rättigheter som i de sydligare stiften.

Luleårepresentanterna försvarade tappert och framgångsrikt sina privilegier. Under sist förekommande prästbrist hade ett stort antal dispenserats från akademiska examina och prästvigts för Luleå. Dessa, för närvarande 47, innehade nu de flesta komministraturerna men ägde icke rätt att söka kyrkoherdetjänst. Därigenom blockerades Luleå stifts komministertjänster. Stiftets e. o. präster ägde inom rimlig tid ingen annan möjlighet till befordran än genom att söka sådan inom Härnösands stift. Det på-

visades också att transportsökande icke blott strömma norrifrån till Härnösand utan också i motsatt riktning. Luleå stifts kyrkoherdebefattningar äro nämligen på grund av folkrikhet och ödebygdstillägg högre avlönade än grannstiftets. Med mild ironi påpekades, att samma svårigheter, som Härnösandsrepresentanterna klagat över, förelågo för Luleå stift. Det vore, sades det, en förolämpning att tilltro Härnösands stiftsledning mindre förmåga att bemästra olägenheterna än Luleå stiftsledning.

Kyrkomötet förhöll sig passivt vid duellen. Man hade intrycket, att detta ärende fick sina proportioner icke genom sin vikt utan genom sina talesmäns debattskicklighet. Litet var kände, att, om man haft ansvar för Härnösand, skulle man velat motionera som biskop Bohlin, och hade man haft ansvar för Luleå, skulle man velat försvara status quo som biskop Jonzon. När motionen nu avslogs betydde detta närmast en önskan från kyrkomötets sida, att de tvistande parterna skulle gå bakom hörnet och göra upp sitt mellanhavande i enrum. När de gemensamt funnit en antagbar lösning vore kyrkomötet helt visst villigt att stödja denna.

TREDJEGÅNGSVAL.

För att möjliggöra rättvis befordran för de präster, som icke genom vanlig valordning kunnat vinna sådan, är stadgat, att var tredje gång en kyrkoherdetjänst bliver ledig äger Konungen utnämna antingen en av dem som uppförts å förslaget och undergått val eller någon annan som äger ansöka direkt hos Konungen. Det har ansetts att hela proceduren med kyrkoherdeval vore en komedi i dessa fall, då Kungl. Maj:t ägde utnämningssrätt utan tvingande hänsyn till församlingens i val uttalade mening. Hellre än att skapa misstämning mot den utnämnde, sedan församlingen redan event. uttalat sig för en annan, borde vid dessa tillsättningsprocedurer valet helt borttagas.

Vid debatten om denna motion infann sig departementschefen och lämnade en statistisk redogörelse för regeringens hittills förda utnämningsspolitik i berörda s. k. tredjegångsfall. Statistiken var både roande och upplysande och gav vid handen att församlingarnas i val uttalade mening blivit biträdd av Kungl. Maj:t i långt större utsträckning än den klagoskriande allmänheten menar. Statsrådet undvek att personligen taga ställning för att icke

därigenom påverka kyrkomötet. Om en utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet icke är honom okär, så kunde likväl den statistik, han lämnade, lika gärna motivera valens bibehållande såsom vägledning för Kungl. Maj:t. Om en församling är enig om en viss kandidat och gitter samfällt rösta, är dess opinionsuttryck icke betydelselöst. Om däremot en församling saknar intresse för valet och genom låga röstsiffror visar detta, må ingen knota över Kungl. Maj:ts bruk av sin fria utnämningssrätt.

Denna synpunkt kom emellertid knappast till uttryck under debatten. Mötets vice ordförande, biskop Rodhe, hade en segt utdragen fäktning i fleratimmarsrond med Härnösandskollegan. Biskop Rodhe hänvisade huvudsakligen till de svårigheter, som skulle uppkomma vid avvägning av meriter och vid jämförelse mellan de stiftets egna präster som enligt nu gällande ordning uppföras å förslag och de fribytare som söka utom förslaget hos Kungl. Maj:t. Biskop Rodhe försvarade alltså icke valet i första hand, utan värdet av ett stiftsförslag. Bristen på positiva riktlinjer för frågans lösning blev för kyrkomötet avgörande och motionen blev av detta icke biträdd.

EVANGELIEBOKEN.

Nästa motion av större intresse var biskopens i Linköping förslag om revision av kyrkans evangeliebok. Kanske någon vill sätta frågetecken vid det större intresset här. Det hände för något år sedan att min granne vid ett middagsbord frågade, varför inte påsken varje år kunde sättas till samma datum. Vid upplysningen, att detta hängde samman med judarnas påskfirning den 14:de Nisan, föll repliken: »Men kära 'nån', vilken människa tänker på påsken som en religiös högtid. Det vore väl bättre att fixera den till en tidpunkt, då skolungdomarna hade utsikt att få skidföre.» För den del av den upplysta allmänheten, som anlägger liknande synpunkter, har uppenbarligen icke kyrkans evangeliebok eller dess högtidsfirning något märkligare intresse. Det finns emellertid fler än skidlöpare i svenska kyrkan. Och somliga skidlöpare gå dessutom i kyrkan.

Biskop Andræ påtalade att kyrkoåret på vissa punkter hade konstlat firningsämne. Därför ville han ha en varsam omflyttning av kyrkans predikotexter. Kyrkans martyrdag, den s. k.

Stefansdagen, firas annandag jul. Biskopen fann detta orimligt. I det allmänna medvetandet har icke ens Stefansmartyren med denna dag att skaffa. Folkbruk och Staffansvisor äro knutna till helt annan person. Motionären fann också graverande, att så många predikanter fingo använda halva sin predikan på annandag jul till att motivera, varför man denna dag talade om martyrerna. I vår tid, då martyriet åter har blivit en skakande verklighet, borde denna dag få firas med osökt allvar och förläggas till en riktigare plats i kyrkoåret, exempelvis fastan. Liknande synpunkter anlades på Johannesdagen, d. v. s. kyrkans midsommarfirning. Denna dag borde förbehållas lovsången över Guds skaparemak, över naturens härlighet och liljorna på marken. På liknande sätt borde episteltexterna omflyttas, så att de bättre än nu stämde med dagens evangelium. Biskop Andræ erinrade om vissa högkyrkliga prästers sed att vid altaret ha en epistelsida och en evangeliesida, från vilka olika platser texterna lästes. »Jag har aldrig förstått det där, men nu finner jag en förklaring. Ty det är verkligen ofta så, att den ena texten börjar i norr och den andra fortsätter i söder.»

Kyrkomötet biföll motionen om varsam revision, dock icke utan att ytterligare trycka på varsamheten. Både Stefansdag och Johannistradition hade sina förespråkare, och ingalunda allenast från gammalkonservativt håll. Dess talan fördes däremot i utskottet av kyrkomötets yngste ledamot riksdagsman E. Olsson i Staxäng, som förklarade, att han möjligen kunde gå med på det föreslagna firningsämnet på midsommardagen, om han blott finge garantier för, att alla predikningar om naturens härlighet och liljorna på marken begränsades till denna dag.

PRÄSTUTBILDNINGEN.

Från flera olika håll hade motioner framburits om en tidsenligare prästutbildning. Enkannerligen togo dessa motioner i sikte den s. k. prakten, vars övningstermin på intet sätt ansågs kunna motsvara, vad den moderna tiden krävde av en församlingspräst. Kyrkomötet, som visligen aktade sig att här komma för djupt i ömtåliga detaljer, bejakade motionerna efter en kort debatt. I denna underströks från universitetshåll, att det var fortbildning, som behövdes mer än omläggning av de nuvarande teore-

tiska universitetsstudierna. Detta behov av statsunderstödd fortbildning blev så professorligt och varmhjärtat betonat, att mötet totalt glömde att efterlysa möjligheten av inskränkning i någon av de hittillsvarande kurserna till förmån för det tidsenliga. Däremot hade några lekmän intressanta inlägg om behovet av ökad utbildning i kyrklig sociologi. Prästen får icke vara okunnigare än sina bisittare i nämnder och kommittéer om samhällets maskineri och hjälpmöjligheter. En industriman ifrågasatte, om icke den unge prästen, som, när han ställes ensam, i hög grad blir sin egen arbetsgivare, behövde tillgodogöra sig moderna erfarenheter i arbetsorganisation och arbetsteknik.

KVINNLIGT PRÄSTÄMBETE.

Mot bakgrunden av den mycket uppmärksammade tanken på kvinnliga präster var det uppenbart att doktor Manfred Björkquists motion om särskild kvinnlig tjänst i kyrkan skulle tilldraga sig både kyrkomötets och galleripublikens särskilda intresse. Från början till slut sammankopplades denna fråga med själva frågan om det kvinnliga prästadömet. Det är heller icke alldeles lätt att få en klar mening om, huruvida motionären önskade ett sammanhang mellan frågorna eller ej. I debatten påpekade doktor Björkquist att frågan om den nya kvinnliga tjänsten både borde och kunde fristående bedömas, utan att allt för mycket förvirras av olika ställningstagande till lämpligheten av kvinnliga präster. Samtidigt var naturligtvis doktor B. medveten om det psykologiska värdet just nu av sin motion och av ett undanröjande av de principiella invändningarna mot kvinnliga präster.

Motionen gick ut på, att kyrkomötet ville anhålla om utredning rörande de frågor, som sammanhånga med inrättandet av en ny kvinnlig tjänst inom svenska kyrkan samt få förslag i ärendet framlagda för kyrkomötet.

Tanken preciserades närmare i motionens motivering. Det påpekades att det *frivilliga* kyrkliga arbetet i Sverige liksom anorstädes i stor utsträckning uppburits av kvinnor. Kyrkan kan heller aldrig umbära denna frivilliga kvinnogärning. Vad den kunde betyda om den vidgades i evangelisatorisk riktning, därom ansågs bl. a. grupprörelsen bära vittne. Det hänvisades vidare till att på senare år allt fler kvinnor kommit med på förtroende-

poster även i det *legalt bestämda* kyrkliga arbetet. Kyrkan behövde emellertid nu kvinnor, som helt kunde ägna sig åt arbetsuppgifter inom församlingsvårdens, den kyrkliga undervisningens och själavårdens område. En mångfald arbetsuppgifter finnas, för vilka kvinnan är mest tjänlig. Kvinnorna hava också rätt att få denna kallelsegärning fastare utbyggd i den kyrkliga organisationen. Tre möjligheter för frågans lösning antyddes. Man kunde tänka sig ett kvinnligt prästämbete. Ingen av de nordiska kyrkorna torde resa ett principiellt hinder. Å andra sidan kan man icke förbise, att frågan om ett kvinnligt ämbete icke skulle vinna på att forceras fram. »En tjänst, som påtvingas ett kyrkosamfund, kan aldrig uppfattas och mottagas som tjänst och blir redan därför om ej förfelad så dock väsentligen hämmad.»

En andra möjlighet vore en utveckling av det kvinnliga diakonatet till att omfatta även en grupp, som skulle utbildas för församlings- och anstaltstjänst med väsentligen själavårdande och evangelisatoriska uppgifter.

Lyckligast vore emellertid enligt motionärens mening, om en helt ny kyrklig tjänst för kvinnor inrättades. De tänkta tjänsteinnehavarna skulle helst hava en utbildning, som närmast motsvarade prästens.

När denna fråga kom på kyrkomötets bord hade motionen tillstyrkts av ett enhälligt utskott. Däri återspeglade utskottet dock icke stämningen vare sig i kyrkomötet eller ute i kyrkan. Fullt så rörande enighet torde icke förefinnas om detta ämne.

Utskottet hade närmare bestämt den kyrkliga tjänstens innebörd. Det hade tänkt i första hand på behovet av kvinnliga resekreterare inom stiftet, kvinnliga själasörjare vid sjukhus, fängelser och uppfostringsanstalter m. m. men också och framför allt på behovet av kvinnlig hjälp i församlingstjänst, med uppgift att biträda vid Ordets förkunnelse, i konfirmationsundervisningen, i själavården, i barn- och ungdomsvården o. s. v. Utskottet, som tänkte sig finansieringen av denna kvinnliga tjänst genom kyrkofonden, hade avstått från att med motionären tala om tjänsteinnehavarens sakramentsförvaltning. Däremot hade utskottet lagt särskild vikt vid motionärens önskan, att utbildningen till denna tjänst skulle bliva fullt likvärdig med förberedelserna till prästämbetet.

Den där sistnämnda önskan blev egentligen frågans brännpunkt. Med allt fog kunde biskop Rodhe ställa frågan, om intentionen

vore fullt ren, därest allting hängdes upp på fullständig prästutbildning, då likväl den ifrågasatta tjänsten icke skulle omfatta väsentligt annat än som redan nu utfördes av de frivilliga kvinnliga krafterna. Många av de mest förtjänstfulla bland dessa hade fullgod och likvärdig utbildning med den prästerliga — i pedagogiskt avseende bättre än denna — men ingalunda en utbildning som av någon part kunde fattas som ett första steg mot kvinnligt prästämbete.

I kyrkomötets debatt, som, på något undantag när, låg på ett högt och principiellt plan, representerades en mångfald skiftande ståndpunkter. Hade mötet haft att taga ställning till frågan om införande av kvinnligt prästämbete torde ett avslag icke kunnat undvikas. Till ett så radikalt steg på oprövd väg kände man sig icke mogen. Skuggan av detta problem låg hela tiden över förhandlingarna. I huvudsak framfördes trenne olika synpunkter.

Låt oss kalla de första principvägrarna. De hade det relativt lätt, om det också krävdes visst mod att förfäkta sin konservatism mitt i all den intelligenta modernismen. De togo sin utgångspunkt i den av Gud givna ordningen och i det nytestamentliga exemplet. Icke utan slagkraft var riksdagsman Olssons biblicistiska argument, att Herren i evangeliet visat sig med mycken djärvhet och självständighet hävda allas människovärde och på trots mot sin samtids uppfattning även hävdad kvinnans personliga rätt och höghet. Likväl har Herren icke anförtrott henne det direkta apostlaämbetet. Vilja vi vara bärare av den fortsatta nytestamentliga traditionen kunna vi alltså icke slå in på den ifrågasatta vägen. Uttalandet fick stå oemotsagt, sedan talaren fått en troligen högst oväntad hjälp av exegeten professor Fridrichsen, som lakoniskt bekräftade, att 30 års forskning för honom givit samma resultat. Om professor F. därmed menade, att allt, som icke hänt i nya testamentet, icke heller i en äktkristen församling får hända i våra dagar, förteg han. Det är icke osannolikt, att han både åsyftade och avnjöt auditoriets förvirring. — Medan Västsverige framför allt förankrade sitt motstånd mot kvinnligt prästadöme i den bibliska ståndpunkten, hävdades från sydsvenskt högkyrkohåll den kyrkohistoriska traditionen beträffande sakramentsförvaltningen.

Den motsatta synpunktens representanter kunna vi för korthetens skull kalla principbejakarna. De voro motionens och utskottets ivriga försvarare. De hyste ingen oro för en utveckling

hän mot kvinnligt prästämbete (biskop Bohlin) eller de önskade det snarast (fru Lutteman). Flera talare från detta läger hävdade det brådskande behovet av kvinnlig prästtjänst. Friherrinnan Hermelin pekade i ett ädelt format anförande på den stora sekulariserade kvinnovärld, som enligt hennes mening icke kunde vinnas åter för kristen tro annat än genom kvinnliga präster. Också hävdades från flera håll att en kvinna icke andligen kan bli helt öppen inför eller mottaga själavård av någon annan än av sitt eget kön. Det förtjänar anmärkas att av den fräna kvinnoaktionen, som i pressen präglade diskussionen om kvinnan som präst, icke förnams det avlägsnaste eko i kyrkomötets debatt. Förnäm saklighet och objektivitet förde spiran.

Den tredje gruppen, den, som representerade »den tredje ståndpunkten», är litet svårare att beskriva. Den hade nog också en svårare uppgift. Man hade på detta håll inga principiella invändningar mot kvinnan som präst. Men man ville se frågan rent praktiskt och bedöma den ur slik synpunkt. Nyktert måste man pröva tvenne ting, behovet och lämpligheten. Hur angeläget det än kunde vara att icke i otid motsätta sig ett likställighetskrav, så kunde dock icke denna fråga göras till en *kyrklig* fråga med mindre än att det verkligen visades, att kyrkan för sin gärning behövde det kvinnliga prästämbetet. Det måste då förefalla märkeligt, att man i samma andetag kan försäkra, dels att det endast är eller kommer att bli några enstaka undantag bland kvinnorna, som åstunda prästämbetet, och dels att denna reform skulle stilla ett skriande kyrkligt behov i den vittomfattande sekulariserade kvinnovärlden. Stackars de enstaka undantagen, som skulle motsvara så gigantiska förväntningar. I själva verket hyste man på detta tredje håll inga överdrivna förväntningar om tecken och under i kyrkan genom det kvinnliga inslaget. Prästerna blevo törhända som förr, somliga bra och somliga sämre, antingen de voro män eller kvinnor. Och resultatet av deras gärning bleve kanske också enahanda. Somt föll i god jord och somt på hälleberg — även i kvinnovärlden.

Behovet vore säkert svårt att generalisera. I städer och vissa industrisamhällen, med flera präster, samt på vissa anstalter kunde det finnas gott utrymme för en kvinnlig kraft. På landsbygden i gemen däremot vore för närvarande behovet icke större än att det bleve kitsligt nog för en biskop att klara sina kvinnliga pastorsadjunkters missiv. Beträffande behovet av prästämbetets

utvidgning påpekades också, att all den gärning, som man väntade och begärde av den kvinnliga prästen, redan inrymdes i den kvinnliga tjänst som i frivillighetens form länge funnits och som i legal form nu ifrågasattes, men varken i den ena eller andra formen krävde prästämbete eller prästutbildning.

Såg man åter till lämpligheten, kunde icke bestridas, att särskilt kvinnlig ungdom i vissa övergångsår behövde den andliga vård som en erfaren kvinna bäst ger. Däremot bestreds, att alla exempel, som från det kvinnliga ämbetets förespråkare anförts, voro hållbara. Varför just en kvinnlig präst vid ett kvinnofängelse? Just där är pastor numera den enda man, som klienten under sin strafftid möter, sedan direktör, läkare, assistenter och all annan personal blivit kvinnlig. Vad synnerlig vinning kunde väntas av att beröva den, ofta primitiva, klienten den enda hållpunkt, hon har för sin tro att det, trots allt, också finns renhjärtade män i världen? Den ogifta kvinnan vore vidare lika litet som den ogifte mannen skickad att hjälpa i många av den gifta kvinnans psykiska svårigheter. Den gifta kvinnan som präst vållade å andra sidan praktiska svårigheter som krävde mycken prövning och varsamhet. Erfarenheten stöder heller icke det välklingande påståendet, att en kvinna icke kan öppna sig för någon annan än en av eget kön. Varje i själavård erfaren vet, att det motsatta snarast är sanning. Mången har som allra svårast att öppna sig för en av sitt eget kön. Det finns föga anledning att tro, att procenten kvinnor, som sökte den kvinnliga prästen, bleve större eller ens så stor, som den, som söker den kvinnliga genomsnittsläkaren.

Innerst vore frågan en rättfärdighets- och likställighetsfråga. Det vore ärligast att säga ifrån detta. Det betonades av en talare i kyrkomötet, att detta var felaktigt. Det var icke likställighetskravet som låge bakom — det har visst ful klang — utan det var just den kvinnliga naturens olikhet, som motiverade kravet. Förmodligen observerade icke talaren sin logiska kullerbytta. Likställighet är eljest ingalunda någon motsats till olika naturer. Dessa kunna ju i all sin olikhet vara likvärdiga och just därför kräva likställighet.

Kvinnovärldens önskan om likställighet är både en allvarlig och befogad önskan. I detta fall blir kravet emellertid icke tillgodosett så länge behov och lämplighet endast kunna hänvisa kvinnan som präst till vissa sidobefattningar i kyrkan. Den onödiga och farliga mindervärdes känslan måste alltså avkopplas på annan väg.

— Och frågan om prästämbetet blir som praktiskt spørsmål rätt opraktiskt.

I sitt förut omnämnda anförande yrkade biskop Rodhe att utredning om ny kvinnlig tjänst skulle begäras men att därvid särskilt skulle behjärtas de möjligheter som kunde finnas i ett utbyggande av diakonatet. Detta blev också kyrkomötets beslut.

Man kunde tycka att skillnaden var hårfin mellan biskop Rodhes och utskottets yrkanden. Måhända låg där dock en avgörande gräns mellan dem, försåvitt utskottets yrkande syftade till ett nästa steg, det kvinnliga prästämbetet, och försåvitt biskop R. åsyftade att tillgodose det aktuella behovet utan att genom uniform utbildning inbjuda till detta nästa steg.

HANDBOKEN.

Först i elfte timmen, kyrkomötets sista dag, behandlades förslaget till reviderad handbok för svenska kyrkan. Ett 80 sidor starkt utskottsbetänkande förelåg då och utmynnade i förslag om att åt särskilda sakkunniga måtte uppdragas att i anslutning till de angivna riktlinjerna och med beaktande av de framburna önskemålen överarbeta och slutligt utforma det av ärkebiskopen utarbetade förslaget till handbok samt i hemställen att det sålunda reviderade handboksförslaget måtte för kyrkomötet framläggas. Efter en lång debatt, som mest fick karaktären av vittnesbörds och önskemåls frambärande, beslöt kyrkomötet i överensstämmelse med utskottets förslag.

Det handboksförslag, som förelagts kyrkomötet, hade på Kungl. Maj:ts uppdrag utarbetats av en enda man, nämligen ärkebiskop Eidem. Från alla håll betygades, att denna uppläggning av ärendets behandling varit välbetänkt. På detta sätt hade kyrkomötet fått till behandling ett helgjutet och konsekvent genomarbetat förslag. Ärkebiskop Eidems noggrannhet och vederhäftighet hade också präglat verket. Gång på gång under utskottsarbetet, då man var oviss om formuleringar och uttryck och därför gjorde jämförande studier i reformationens olika handböcker i Sverige och grannländerna, fann man bevis för att ärkebiskopen vid sitt arbete gjort samma studier och tagit samma hänsyn. Ärkebiskopen hade emellertid på en flerfald punkter förelagt ett så rikt material

med alternativa förslag, att kyrkomötet nödgades välja och avsluta.

Varför behövdes nu en ny handbok? Hjärtpunkten i frågan var, hur man skulle kunna göra gudstjänstens ord och uttryck fullt tillgängliga för tidens människor utan att därmed göra avkall på något för den kristna tron omistligt. Det visar sig snart, att denna uppgift icke är lätt, så mycket hellre, som de liturgiska formuleringarna måste förena personlig kraft och upphöjd tidlöshet för att få den rätta slitstyrkan.

Det hör nu till de intressantaste iakttagelserna vid detta kyrkomöte, att tvenne mycket olika tendenser förmådde sämjas beträffande handboksritualen. Å ena sidan kunde man konstatera en bestämd dragning i högkyrklig riktning, d. v. s. en ökad respekt för allmänkyrklig liturgisk tradition och historisk noggrannhet. Å andra sidan framburos oförfärad önskemål från mer modernt traditionsfritt håll, där man framförallt ville finna sådana uttryck, som kunde accepteras av tidens människor.

Gudstjänstens värdighet och stil värnades med en mångfald föreskrifter och anvisningar. Ett litet exempel härpå är att man med hjärtlig enhällighet avvisade det romantiska bruket med allehanda skönklingande profana musikstycken som postludier eller som orgelmusik vid vigselakter.

Av allmännare intresse var förslaget till utbyggt ritual för julotta. Man accepterar faktum, att denna gudstjänst blivit en av allmänhetens käraste. Den bör därför göras så fyllig och högtidlig som möjligt.

Beträffande högmässan kunna måhända tvenne punkter påräkna allmän uppmärksamhet. Man enades om någon retusch av den brukade s. k. Olaus Petri syndabekännelse. På enstaka punkter förkortades den, varvid sådana tillägg avlägsnades som en alltför observant ortodoxi under 1600-talet inskjutit. I fråga om trosbekännelsen mödade man sig att finna en ersättning för det stötande och sakligt otillfredsställande uttrycket i den andra artikeln: »avladd av den helige Ande». Det är anmärkningsvärt, att det gamla uttrycket icke från något håll försvarades. Man tvekade inför förslaget: »kommen av helig Ande» och bestämde sig för att föreslå ordasättet: »genom den helige Andes kraft född —».

Dopritualet, som så sent som för sex år sedan antogs av kyrkomötet, lämnades denna gång åsido. Röster höjdes för att också här modernisera, framförallt genom att börja akten med tacksä-

gelse. Kyrkomötet, som väl visste, vilka stridiga meningar, som gjorts gällande vid dopritualets tillkomst och som måhända medräknade den nyktra verkligheten att kärlekens ansvar i många fall var starkare förnummen än glädjen och tacksamheten vid ett dop, lät bero vid utskottets förslag.

Trenne gudstjänstakter i övrigt blevo föremål för mer genomgripande omarbetning. I fråga om konfirmationen önskades alternativa formulär. I de bygder där så kan ske utan kränkning av sanning och samvete må det gamla formuläret få användas. Det är emellertid icke kyrkan värdigt att i en tid, då framförallt i storstäderna en stor skara både föräldrar och konfirmander så föga äro solidariska med denna gudstjänsts innebörd, framhärda i att lägga löften eller bekännelser i barnens mun, som de icke äro beredda att hålla, och att obligatoriskt knyta konfirmationen till den första nattvardsgången. Här önskades ett helt nytt ritual med större accent på viljeappell.

Även vigselritualet blev föremål för omsorgsfull revision. Sedan ett tidigare kyrkomöte avböjt att befria präst från skyldighet att viga fränskilda, ville kyrkomötet nu så revidera vigselritualet, att det mer fick karaktär av evangelisk hänvisning till behovet av Guds hjälp och ledning än ett stadfästade i Guds namn av äktenskapet.

Till sist föranleddes ingående diskussioner om ritualen för jordfästning. Tveksamheten rörde här enkannerligen den tredelade liturgiska formeln vid mullpåkastningen. Ärkebiskopen hade föreslagit dels den hittillsvarande: »Av jord är du kommen; till jord skall du åter varda; Jesus Kristus, vår Frälsare skall uppväcka dig på den yttersta dagen.» — dels: »Av stoft; till stoft; Kristus är uppståndelsen och livet.» — dels: »Detta förgängliga måste ikläda sig oförgänglighet; och detta dödliga måste ikläda sig odödlighet; Gud vare tack, som giver oss segern genom vår Herre Jesus Kristus.»

Kyrkomötet beslöt föreslå, att endast det tredje ledet skulle vara alternativt på följande sätt: »Av jord är du kommen; till jord skall du åter varda; Kristus är uppståndelsen och livet», eller »Jesus Kristus, vår Frälsare skall uppväcka dig på den yttersta dagen».

Det var med mycken tvekan man enades om detta förslag. Man hade klart för sig att alternativ mullpåkastningsformel vore mycket olämplig och lätt kunde vålla söndring. Enighet stod emellertid icke att vinna med mindre än med alternativ på denna sista

punkt. Det är riktigt, menade man, att kyrkan så långt det är möjligt tillmötesgår även utanförståendes sanningskrav. Det är också självklart, att dessa utanförstående icke av kyrkans trognaste gudstjänstfirare få kräva offer av en för dem omistlig trosutsaga. Formuleringen: »Kristus är uppståndelsen och livet» tillgodoser deras önskemål, som icke äga bestämd uppfattning om den individuella uppståndelsen. Om uttrycket icke hade denna avsikt vore varje utbyte onödigt. Men just av detta skäl kännes detta för mången som en förtunning. Vill man icke vålla onödig strid, måste därför alternativen tillåtas eller en tredje formel finnas, som av båda parter kan accepteras. Det är tänkbart, att en sådan enighet framdeles kan åstadkommas genom att det föreslagna bibelordet fullständigas: »Kristus är uppståndelsen och livet, den som tror på Honom, skall leva, om han än dör.»

Vid kyrkomötets avslutning påpekade ärkebiskopen, att inga beslut, som denna gång fattats, vore av större eller märkligare räckvidd. Detta konstaterande förminskade icke vittnesbördet, att 1938 års kyrkomöte utfört ett vederhäftigt och troget arbete, som för visso kan komma den fortsatta utvecklingen till godo. Det är också anmärkningsvärt, att detta kyrkomöte biföll ett större antal av ingivna motioner än många tidigare möten gjort. Man har ju eljest gärna velat anklaga kyrkomötet för att i viss grad bestå av »Stillehaltkommissarier». Beskyllningen är jävad. Var tredje medlem av mötet var recentior. De två tredjedelarna bejakade friskt nykomnas initiativ och önskemål. Samarbetet var friktionsfritt. Och arbetet går nu vidare.